

Artikel 2024:1
ADM 2023:660

Återbetalning av studielån efter skuldsanering

Vi gör studier möjligt.

Återbetalning av studielån efter skuldsanering

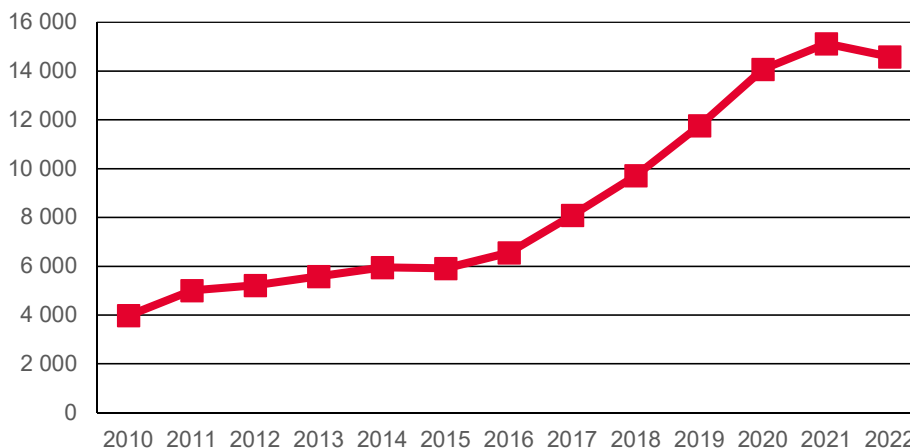
Antalet svårt skuldsatta personer som har skuldsanering hos Kronofogden har tredubblats sedan 2010. Men vad innebär skuldsanering för personer med studielån?

Normalt sett ingår alla skulder i sin helhet när en person får skuldsanering. För studielån däremot omfattas endast obetalda belopp som redan har förfallit till betalning. Det innebär att många låntagare har en skuld kvar att betala till CSN även efter en genomförd skuldsanering. Vi har undersökt hur den fortsatta återbetalningen ser ut för dessa personer. Betalar de enligt plan? Får de kronofogdekrav igen? Vilka är det som fortsätter ha betalningsproblem även efter skuldsaneringen?

Antalet låntagare som har skuldsanering ökar

Antalet personer som har skuldsanering har ökat över tid. Framförallt sedan lagändringen den 1 november 2016 som bland annat gjorde det enklare att få skuldsanering. Ungefär 50 000 personer har en pågående skuldsanering hos Kronofogden. Nästan 15 000 av dem har en studieskuld eller återkrav av studiestöd som ingår.

Antal personer med pågående skuldsanering av studielån eller återkrav

Till skillnad mot de flesta andra skulder omfattas sällan hela studielånet av en skuldsanering. Vi har därför följt upp hur det går med återbetalningen av studielån efter genomförd skuldsanering.

Vad innebär skuldsanering?

Skuldsanering kan beviljas för den som är så skuldsatt att det inte är möjligt att betala tillbaka skulderna under en överskådlig tid. Syftet med skuldsaneringar är ge personerna en chans att bli ekonomiskt rehabiliterade och få ett drägligare liv.

En skuldsanering pågår i fem år. Under den tiden betalar gäldenären, den skuldsatte, så mycket som hans inkomst och betalningsutrymme tillåter. Om gäldenären saknar betalningsutrymme behöver hen inte betala något under skuldsaneringen.

Vilka får skuldsanering av studielån?

De som har fått studiestöd för studier på högst gymnasienivå är kraftigt överrepresenterade bland dem som får skuldsanering av studielån och återkrav. Sex av tio har studerat på högst gymnasienivå, jämfört med mindre än två av tio bland samtliga återbetalare. De som får skuldsanering har också betydligt lägre genomsnittlig inkomst. De är ofta äldre än övriga återbetalare. Kvinnor är något överrepresenterade. Den genomsnittliga totala skulden till CSN för dem som får skuldsanering är drygt 100 000 kronor.

Skulderna i skuldsaneringen

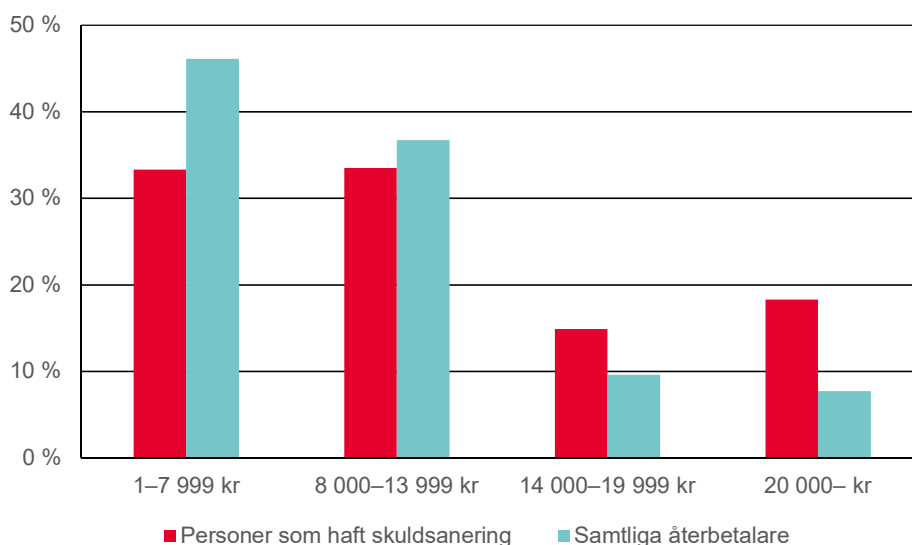
45 miljoner kronor i form av studielån och återkrav ingick i skuldsaneringen för personerna som ingår i studien. 4 miljoner kronor betalades tillbaka under skuldsaneringsperioden.

Hälften av dem med skuldsanering behövde inte betala något under skuldsaneringen på grund av att de saknade betalningsutrymme.

Högre belopp att betala tillbaka

Personer som har haft skuldsanering debiteras ofta högre belopp att betala tillbaka till CSN än övriga låntagare. Nästan två av tio låntagare som genomfört skuldsanering debiterades ett årsbelopp som var 20 000 kronor eller mer samma år som de slutförde skuldsaneringen. Av samtliga återbetalare som var bosatta i Sverige hade knappt en av tio ett årsbelopp som var 20 000 kronor eller mer.

Andel personer fördelat efter årsbeloppsintervall år 2022

Det är årsbeloppen för låntagare med låntypen annuitetslån som påverkas av en skuldsanering. Tiden som låntagarna har på sig att betala tillbaka lånet pausas inte under skuldsaneringen, vilket leder till högre årsbelopp efteråt. En av tio låntagare med annuitetslån hade exempelvis ett årsbelopp på minst 40 000 kronor efter skuldsaneringen. Allt fler låntagare har annuitetslån. Andelen som får höga årsbelopp efter en skuldsanering kommer därför sannolikt att öka framöver.

Annuitetslån

Det finns olika typer av lån för studier beroende på när lånet betalades ut. Lån som betalas ut sedan 1 juli 2001 kallas annuitetslån.

Två av tio ansöker om att få betala mindre

Låntagare som har svårt att betala sitt årsbelopp kan ansöka om att få betala mindre. Det kallas nedsättning. Två av tio låntagare ansökte om nedsättning samma år som skuldsaneringen var klar. De flesta av dem fick årsbeloppet nedsatt. 11 procent av låntagarna fick nedsättning med hänsyn till sin inkomst, och 6 procent fick nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl. Exempel på synnerliga skäl är om låntagaren får försörjningsstöd.

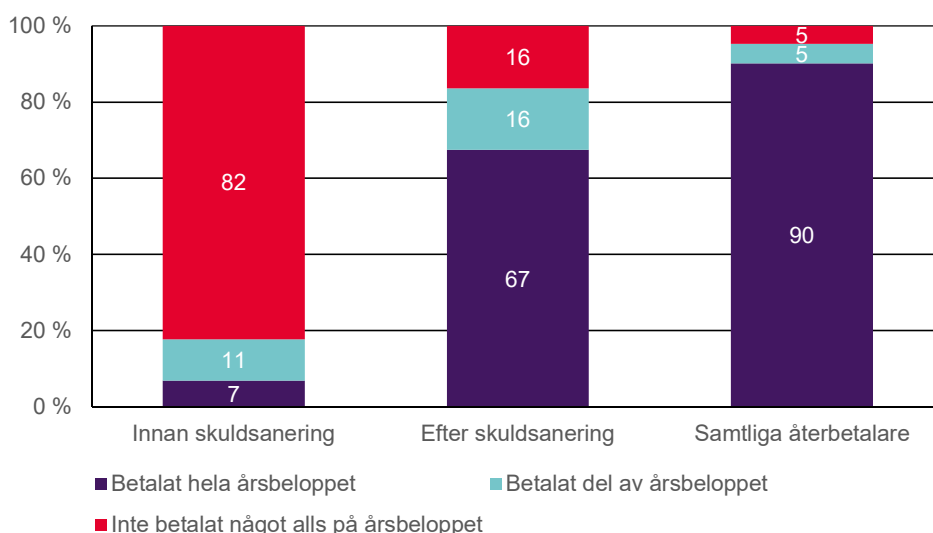
Det är en högre andel av dem som haft skuldsanering som ansöker om nedsättning än bland övriga återbetalare. Däremot är personer med låga inkomster och höga årsbelopp överrepresenterade bland dem som haft skuldsanering. Vi ser att fler av dem hade haft rätt till nedsättning.

Den som har annuitetslån och som har haft nedsättning i minst tre år kan ansöka om att få så kallad ny återbetalningstid. Det innebär att låntagaren kan få fler år på sig att betala tillbaka sitt lån, och därmed lägre årsbelopp. Det var 4 procent av dem som hade annuitetslån som ansökte om ny återbetalningstid efter skuldsaneringen. Detta trots att majoriteten hade haft rätt till det.¹

Två av tre betalar enligt plan efter skuldsanering

Två av tre som blev klara med sin skuldsanering under 2022 betalade in hela årsbeloppet under innevarande år. Det var 16 procent som inte betalade något alls på årsbeloppet.

Andel låntagare som betalar hela, delar respektive ingenting av årsbeloppet^{1,2}

¹ Av dem som hade ett årsbelopp att betala vid utgången av året.

² *Innan skuldsanering* avser återbetalningen 2016 för dem som haft skuldsanering och som hade en studieskuld kvar efteråt. *Efter skuldsanering* avser återbetalningen 2022 för dem som haft skuldsanering. *Samtliga återbetalare* avser återbetalningen 2022 för låntagare i Sverige som är 30 år eller äldre.

¹ CSN sätter oftast ned de årsbelopp som ska betalas under skuldsaneringsperioden. Därmed uppfyller de flesta låntagare kravet på nedsättning i minst tre år. Låntagare som får årsbeloppet nedsatt får information om möjligheten att ansöka om ny återbetalningstid tillsammans med nedsättningsbeslutet.

Andelen som betalar hela årsbeloppet är betydligt lägre än bland samtliga låntagare i Sverige. Av samtliga låntagare betalade nio av tio hela årsbeloppet under året.

Innan skuldsaneringen var det åtta av tio som inte betalade något alls på årsbeloppet. Att andelen som betalar hela årsbeloppet har ökat från 7 till 67 procent visar att skuldsaneringen har haft en positiv effekt på återbetalningen för majoriteten av låntagarna.

En fjärdedel får nya betalningsproblem

Den som inte betalar sitt studielån enligt den gällande betalningsplanen hos CSN får en påminnelse. Av dem som haft skuldsanering hade fyra av tio fått minst en påminnelse under samma år som skuldsaneringen avslutades. Detta kan jämföras med att knappt två av tio bland samtliga låntagare med ett studielån fick minst en påminnelseavgift (under år 2022).

Låntagare som inte betalar trots två påminnelser får ett betalningskrav från CSN. Om en låntagare inte betalar trots påminnelser och betalningskrav lämnar CSN över beloppet till Kronofogden. Nästan en av fyra hade fått kronofogdekrav till och med augusti året efter att skuldsaneringen var klar. Motsvarande andel bland samtliga låntagare (under 2022 till och med augusti 2023) var 6 procent.

Avsaknad av betalningsutrymme under skuldsaneringen ökar risken för fortsatta betalningsproblem

Den som saknar betalningsutrymme får skuldsanering utan betalningsplan. Det innebär att man inte behöver betala något under sin skuldsanering. Dessa personer får i högre grad betalningsproblem när skuldsaneringen är avslutad än de som betalar under sin skuldsanering. En tredjedel av dem som saknade betalningsutrymme under skuldsaneringen fick en skuld överförd till Kronofogden efter skuldsaneringen. Detta kan jämföras med drygt en av tio bland dem som hade haft en betalningsplan under skuldsaneringen. Låntagare som har haft skuldsanering utan betalningsplan har sämre ekonomiska förutsättningar redan innan och under skuldsaneringen. För många av dem är betalningsutrymmet sannolikt oförändrat efter skuldsaneringen.

Personer med lägre inkomst får oftare fortsatta betalningsproblem efter skuldsaneringen. Dessa är i hög grad samma personer som dem som hade skuldsanering utan betalningsplan. Det är även vanligare med betalningsproblem bland personer som haft studiestöd på högst gymnasienivå, än bland dem som haft studiestöd på eftergymnasial nivå.

En något högre andel män än kvinnor får skulder överförda till Kronofogden efter genomförd skuldsanering.

Bland personerna som ingick i den här studien var det vanligare med fortsatta betalningsproblem i åldersgruppen 30–39 år än i de äldre åldersgrupperna. Bland övriga låntagare är det istället personer i åldersgruppen 60 år eller äldre som i klart högst utsträckning får betalningsproblem.

Skuldsanering har en positiv effekt på den fortsatta återbetalningen

Att studielånen betalas tillbaka är viktigt för att studiestödet ska vara samhälls-ekonomiskt hållbart. Efter en skuldsanering är förhoppningen att låntagarna ska vara ekonomiskt rehabiliterade och att de ska kunna betala på sina studielån.

Betalningsförmågan förbättras för många låntagare när de blivit skuldfria efter att skuldsaneringen genomförts. Skuldsanering har därmed en positiv effekt på den fortsatta återbetalningen av studielån. Samtidigt kvarstår en viss sårbarhet för många, med en fortsatt svag ekonomi. De som har haft skuldsanering klarar fortfarande av återbetalningen i lägre utsträckning än övriga låntagare.

Vi kan konstatera att studiestödssystemets trygghetsregler är underutnyttjade bland dem som är klara med en skuldsanering. Fler låntagare skulle kunna ansöka om att få årsbeloppet nedsatt eller att få ny återbetalningstid. Det skulle minska deras risk för betalningsproblem.

I den här studien har vi följt upp återbetalningen för dem som blev klara med sin skuldsanering under första halvåret 2022. Det återstår att se hur det går med den fortsatta återbetalningen ur ett längre tidsperspektiv.

Så gjorde vi uppföljningen

Vi har undersökt återbetalningen för dem som fick skuldsanering av sina studielån och återkrav under perioden 1 november 2016–30 juni 2017, och som slutförde skuldsaneringen under första halvåret 2022. Drygt 1 300 personer ingick i underlaget, varav 900 personer hade en studieskuld kvar efter skuldsaneringen. Övriga fick hela skulden avskriven efter skuldsaneringen.

Det förekommer att personer får kortare betalningsplaner än fem år under sin skuldsanering. I dataunderlaget kan det alltså förekomma personer som hade återgått till betalning till CSN tidigare än under 2022.

Vi gör jämförelser med samtliga återbetalare i Sverige som är 30 år eller äldre. Ingen av dem som hade haft skuldsanering var under 30 år under 2022. Därför exkluderar vi personer under 30 år från jämförelsegruppen.

Artikeln baseras på uppgifter från CSN:s egna register. Uppgiften om antal personer med pågående skuldsanering är hämtad från Kronofogden.

Kontaktperson:

Malin Lundquist
Arbetar med uppföljning och statistik
malin.lundquist@csn.se

Vi gör studier möjligt.